

300 let českobudějovické Vodárenské věže

Jiří Lipold

Zajímavou technickou památkou je českobudějovická Vodárenská věž. Stavba z roku 1724, která je ve vlastnictví společnosti ČEVAK a. s., si letos připomíná 300 let od svého dokončení. Ne náhodou je její osud spjat i s další významnou budějovickou památkou Samsonovou kašnou.

Vodárenská věž byla dokončena v roce 1724

Dobré rozhodnutí lokátora Hirzy, založit České Budějovice na soutoku řek Malše a Vltavy, zajistilo, že v Budějovicích historicky nebyla o vodu nouze. Čerpala se z mnoha studen z hloubky dvou až tří metrů pod povrchem. Bohužel, studny byly často znehodnoceny úniky fekálií z blízkých odpadních jam a hnojišť. Pokud bylo zapotřebí vody více, odebírali ji měštané přímo z řek Vltavy a Malše, kde byla voda mnohdy kvalitnější než v samotných studnách.

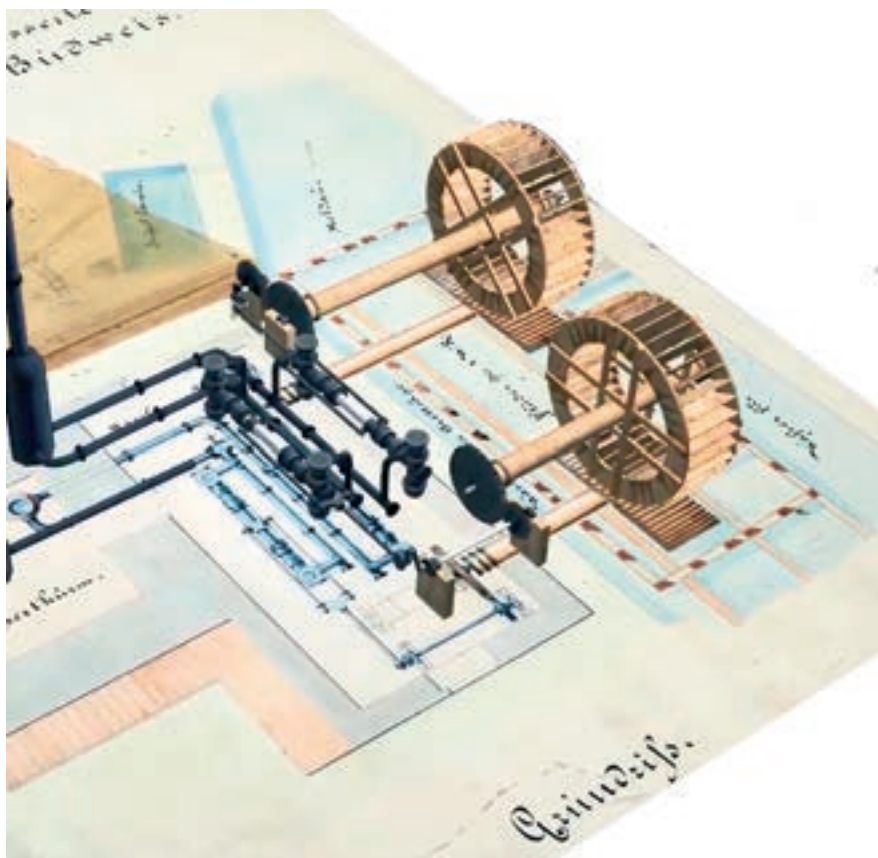
Rostoucí potřeba zajistit městu vydatný zdroj vody, a s tím související četné zkušnosti z epidemií moru, vedly městskou radu roku 1716 k rozhodnutí postavit na náměstí kašnu, z níž by se voda dále rozváděla do přilehlých ulic. Původně měl být přívod vody vyřešen tradičně – z nového rybníka na pozemcích Suchého Vrbného. Na doporučení jindřichohradeckého jezuity Františka Bauguta, o němž se proslýchalo, že se „ve vodárenských kumstech vyzná“, ale byly práce pozastaveny a roku 1720 bylo rozhodnuto o zřízení vodárny s odběrem vody z řeky Vltavy.

Dekretem z 3. května 1720 pověřila tehdejší městská rada Jana Daudlebského ze Šterneku zajištěním výstavby nového vodovodu. Praktické provedení bylo nejprve svěřeno mlynáři Dominiku Čochmanovi z Hluboké nad Vltavou. Ten vyhledal

místo pro zřízení Vodárenské věže v těsné blízkosti starobylého Lučního mlýna ve vzdálenosti 900 metrů od středu města proti proudu řeky Vltavy.

Plány Vodárenské věže následně zhotovil schwarzenberský stavitel Pavel Kolečný z Třeboně. Její výstavby se ujali Jakub Ploner a Pavel Doleženi, který řídil zednické práce. Stavba byla zahájena v únoru 1721, dokončena byla po třech letech v březnu 1724. Celý barokní vodovod přišel městskou pokladnu na 18 937 zlatých. Pro zajímavost, za takovou sumu bylo v té době možné pořídit třeba 2 367 krav nebo téměř 3,5 milionu vajčiček.

Vodárenská věž o půdorysu 8,5 × 8,5 m měla měděný vodojem osazený ve výši 32 m. Čerpací zařízení zhotovil pak ve Vídni studnař Andreas Reich a tamní zvonář Johan Duval. Pohon vodárenského zařízení zajišťovalo vodní kolo, osazené na

Vizualizace původního čerpacího zařízení barokní vodárny

náhonu Lučního jezu. Odebíraná vltavská užitková voda byla vytlačována do vodohodně ve Vodárenské věži, odkud samospádem odtékala do města.

Dřevěné trouby pro rozvod vody vyráběl studnařský mistr Bartl a po jeho smrti dokončil výrobu i jejich položení mistr Reich se svými pracovníky, které si přivezl z Vídně. Současně s výstavbou vodovodu bylo zřízeno 19 menších dřevěných nádrží, které v roce 1739 vystřídaly nádrže kamenné.

Cestě vody z Vodárenské věže na náměstí stálo koryto řeky Malše. Nejprve jej stavitelé překonali dřevěným potrubím, které později nahradila šyбка zhotovená z olověných trub, vedená pod korytem řeky.

Vyhotovení Samsonovy kašny, kam voda z Vodárenské věže tekla, svědčila městská rada místnímu kamenickému mistrovi

Aktuální podoba areálu Vodárenské věže

Interiér Vodárenské věže po renovaci v roce 2015

Zachariášovi Hornovi a sochaři Josefu Dietrichovi, rovněž z Českých Budějovic. Vedle ústřední postavy Samsona bojujícího se lvem na dekorativním soklu se čtyřmi maskarony ve funkci chrličů, jsou její součástí čtyři figury atlantů, které nesou kamennou mušli. Bazén má půdorys bohatě zalamovaného oktagonu a zdobí jej čtveřice dekorativních váz. Díky třem úrovním vodních trysek mohla kašna úspěšně reagovat na tlakové poměry. Kašna byla dokončena v roce 1727, kdy byl také systém barokního vodovodu spuštěn.

Současná podoba Vodárenské věže pochází z konce 19. století. Na přelomu let 1879 a 1880 přivádí do Českých Budějovic otázka zásobování města pitnou vodou spolupracovníky stavitele barona Karla von Schwarze. Výsledkem řady průzkumů bylo uzavření smlouvy na výstavbu vodovodu pitné vody z prameniště u obce Nedabyle a na rekonstrukci vodovodu vody užitkové. V rámci toho byla

Vodárenská věž přestavěna v novogotickém stylu a zvýšena o šest metrů. Ve věži byla také osazena nová válcová nádrž o průměru 8 metrů a objemu 250 m³. Zároveň byla o 7 metrů níže umístěna menší nádrž o objemu 38 m³, která sloužila jako záložní při čištění a opravách hlavní nádrže.

Dvě původní vodní kola byla při této přestavbě nahrazena Ponceletovými koly, která poháněla plunžrová čerpadla. Pro případy, kdy vodní síla pro čerpání vody nedostačovala, byla u jižní stěny věže přestavěna uhelná kotelná se strojovnou s rozměrným parním strojem o čerpacím výkonu 15 000 litrů za hodinu. V roce 1882 byly u Vodárenské věže rovněž zřízeny dvě usazovací nádrže o celkovém objemu 4 000 m³, jímací objekt a čerpací studna.

Celá stavba zahrnující 26 km potrubí a řadu vodárenských objektů byla městu slavnostně předána 16. října 1882. Za možnost realizovat tuto významnou za-

kázku daroval baron Schwarz městu fontánu, která dodnes stojí v parku Na Sadech.

Další modernizace vodárny následovaly v letech 1897, 1921 a 1926. Trvale zhoršující se kvalita vody ve Vltavě nakonec vedla v roce 1931 k výstavbě jímáckého zařízení z řeky Malše u Velkého jezu, odkud tekla čistší říční voda do vodárny Malšovským kanálem. V rámci protipodvodňové úpravy Vltavy byl v létě 1937 zrušen Luční jez a město tak přišlo o zdroj vodní síly pro vodárnu. Náhradou byla zakoupena čerpadla na elektrický pohon.

V průběhu 20. století zástavba Českých Budějovic postupně přerostla výškové možnosti Vodárenské věže. Proto dokončení vodárenské nádrže Římov v roce 1978 a úpravy vody Plav v roce 1981 vedlo k ukončení užívání věžového vodohodně jako součásti městského vodovodu. Věž doposud slouží jako rezervoár pro zkušební vodoměrů, která je umístěna v úpatí věže.

V roce 2015 společnost ČEVAK a. s. dokončila rozsáhlou rekonstrukci celého areálu Vodárenské věže a zpřístupnila tuto technickou památku veřejnosti. V letní sezoně se zde pořádají pravidelné komentované prohlídky doplněné dvojicí unikátních videoexpozic. Přístupný je také přílehlý zemní vodohodně, kde mohou návštěvníci zhlédnout příběh koloběhu vody v přírodě a lidském životě. V areálu je také umístěna naučná stezka se zajímavými vodárenskými artefakty a několika vodními prvky.

Ing. Jiří Lipold
technický ředitel
ČEVAK a. s.